

Нацыянальны парк “Прыпяцкі”

Аднойчы мая знаёмая вырашылася на эксперымент — адпачыць не ў абрыдлай сярэдняму класу Турцыі ці перанасычаным Крыме, а у межах Беларусі, на роднай Гомельшчыне. З Нацыянальнага парку «Прыпяцкі» прывезла рыбалоўны вольт, «беларускі загар», стос фотаздымкаў і мех уражанняў, і ўсе экзальтавана захаплялася: «Гэта проста рай! Супер, часцей трэба туды прыязджаць!». Падпішуся пад кожным словам. Але ў турыстычным захапленні маляўнічымі края відамі мы часта забываемся, што пры бясконцым спажыванні ўсякае райскіе месца пры наложным імпаце можна хуценька ператварыць у пустачу... Калі толкі браць ад шчодрасці зямлі, нічога не аддаючы ўзамен. Вось чаму ў кожным сапраўдным раі ёсць свае творцы. Або, калі хочаце, захавальнікі, якія ўмеюць рупліва і адказна весці гаспадарку, улічваючы яе эканоміку і экалогію, фактар чалавечы (куды ж без яго) і прыродны, клапацячыся і пра сучаснікаў, і пра нашчадкаў.

Таму наша чарговая экскурсія па Дзяржаўнай прыродаахоўнай установе «Нацыянальны парк «Прыпяцкі»», якая адзначыла сёлета 40-годдзе, пачнецца з маршрутаў не турыстычных, а... сельскагаспадарчых.

—Усім вядома, якую ўвагу кіраўнік дзяржавы надаў Палессю, — адзначае генеральны дырэктар Нацыянальнага парку «Прыпяцкі» Сцяпан Мікалаевіч Бамбіза. — Ужо ў стадыі абмеркавання знаходзіцца комплексная праграма развіцця Палескага рэгіёна, і Нацыянальны парк — адно з асноўных звёнаў гэтай праграмы, якая прадугледжвае падтрымку не толькі прыродаахоўнай дзейнасці і разнастайных турыстычных кірункаў, але таксама пашырэнне сельскагаспадарчай вытворчасці з мэтай павышэння эканамічных паказчыкаў, стварэння новых працоўных месцаў і ўвогуле паляпшэння ўзроўню жыцця вяскоўцаў.

«І на Марсе будуць яблыні цвіці!»

Наконт Марса, нягледзячы на аптымістычныя радзі папулярнай у мінулым песні, усё яшчэ туманна і неведома, а вось у вёсцы Ляскавічы — адміністрацыйным цэнтры

Нацпарку — яблыневы цвет чакаецца неўзабаве. Напрыканцы кастрычніка тут бы ў закладзены вялізны сад у 30 гектараў. Саджанцы адіралі з дапамогай спрактыкаванага фермера Бандарчука з Калінкавіцкага раёна — з улікам, каб дрэвы найлепей прыжыліся менавіта ў мясцовых кліматычных умовах.

Але адной з асноўных спецыялізацый тутэйшага сельскагаспадарчага комплексу застаецца вырошчванне збожжавых і зернебабовых культур для забеспячэння галіны жывёлагадоўлі паўнэвартаснымі кармамі «На дзяржаўным узроўні нам пастаўлена задача мець 10 тысяч тон зерня — улічваючы збожжавыя, рапс, кукурузу», — расказвае намеснік генеральнага дырэктара Вольга Рыгораўна Прыходзька. Для параўнання: летась у гаспадарцы намалацілі 1253 тоны кукурузы, сёлета ўжо — больш як 3100 тон, нягледзячы на тое, што частку палеў у нізінах з-за дрэннага надвор'я ўбраць не ўдалося, тэхніка не магла прайсці Убрана таксана больш як 4264 тон збожжа, 827 той рапсу, нарыхтавана больш як 7,5 тысячы тон сенажу, 3 тысячы тон сена. На ўмоўную галаву жывёлы прыпадае 44 цэнтнеры кармавых адзінак, а ўвогуле на складах — амаль 2-гадавы запас кармоў, і самім хопіць, і на продаж пры неабходнасці застаецца.

У вогуле, сельскагаспадарчы комплекс «Ляскавічы», які дзейнічае ў складзе аднайменнай эксперыментальнай лесапаляўчынай гаспадаркі, даволі малады — ён створаны ў 2005 годзе шляхам аб'яднання некалькіх саўгасаў і калгасаў, атрыманых «у спадчыну» Нацыянальным паркам. Але ніякіх зніжак на ўзrost СВК не патрабуе — выпрабаваная эксперыментальная мадэль комплекснага вядзення аховы прыроды, лясной, паляўнічай і сельскай гаспадаркі цалкам сябе апраўдала, даўшы зразумець, што ўсякую праблему пры жаданні можна пераадолець прыжаданні можна пераадолець сваімі сіламі.

«Не трэба доўга перабіраць праекты, чакаючы аднекуль зверну падказкі і ўхвалення. Паглядзіце, як у нас зроблена: узялі пасляваенны будынак, яго адрамантавалі — і дасягаем тым самым высокіх паказчыкаў», —

раскрывае “ваенны сакрэт” генеральны дырэктар. У Брылёве — адным з трох падраздзялеенняў СВК «Ляскавічы» — такім чынам аднавілі кароўнік. І што б вы думал! — нізавошта не ўгадаеш у цяперашнім дагледжаным будане колішнюю хібару, якая на ладан дыхала. Нездарма ж кажуць, усё геніяльнае — проста! Трэба толькі захацець і зрабіць.

Тады атрымаецца і надояў дасягнуць, як у мясцовай гаспадарцы — да 5,5 тысячы тон, і пачаць вырошчваць кароў пароды «шэўрале» з далікатэсным «мармуровым мясам. А яшчэ — пашырыць цэх па перапрацоўцы малака. Пакуль што цэх выпускае толькі ўласна пастэрызаванае малако рознай тлустасці — 2,5—3 тоны ў суткі (прычын разыходзіцца гэты прадукт па ўсёй Гомельскай вобласці, а ў перспектыве дабярэцца і да Мінска). Але таксама мясцовыя спецыялісты — апаратчыю, тэхналогіі, мікрабіёлаг — рыхтуюцца пакрысе да мадэрнізацыі цэху і пашырэння вытворчасці — вытворчасці кефірнага напітку і смятаны, прадумваюць рэцэптуру і ўпакоўку ўпрыгожаную фірменным лагатыпам, наладжваюць абсталяванне. «Пакуль працуем у адну змену, калі засвоім новыя віды прадукцыі — гатовыя тым жа складам работнікаў выходзіць у дзве. Ды хоць заўтра гатовыя!» — усміхаецца начальна малочнага цэха Наталля Іванаўна Атаман і частуе нас на развітанне ўласна з прадукцыяй — на сакрэце скажам, надзіва смачнай, як тое «не пакупное», вясковае малако, памятнае ці не кожнаму з нас з дзяцінства...

Акрамя пашырэння малочнага цэха, таксама ў планах СВК «Пяскавы» — будаўніцтва да 2011 года пры падтрымцы Гомельскага аблвыканкама новай, цапкам робатазаванай, малочнатаварнай фермы на 400 галоў, узвядзенне ў 2010 годзе міні-завода па мясаперапрацоўцы (прычым на ў вазе маецца «дакая» свежына — мяса вепрукоў, аленьяў, ласёў, казуль, атрыманае ў паляў- Нічай гаспадарцы), — усе гэтыя пункты, дарэчы, уключаныя і ў праграму адраджэння Палескага рэгіёна, якая цяпер прымаецца.

Пра «царыцу палёў» і яе прыдворных

Галоўны аграном Павел Паўлавіч Еўлаш з гонарам паказваў нам палетю кукурузы — высокай, у два чалавечыя росты. Уборка яе на момант нашага візіту ўжо завяршалася, і

«прасекаў» у кукурузных «джунглях» было куды больш, чым зараслікаў. Але сабраць ураджай — гэта толькі палова справы, трэба яго яшчэ захаваць. І тут гаспадарцы ёсць чым пахваліцца — новая тэхналогія плюшчэння зерня дазваляе абмаўць працэс сушю і істотна эканоміць плошчы для захоўвання. «Кукуруза — гэта культура, якую даволі складана высушыць. тым больш, што ўбіраецца яна позняй восенню, пры павышанай вільготнасці па ветра і нізкіх тэмпературах. Каб не зніжаць тэмпы ўборкі кукурузы, мы вырашылі выкарыстоўваць тэхналогію плюшчэння зярнят, — тлумачыць аграном. — Нарвежская плюшчылка хоць і абышлася ў свой час у 170 мільянаў, дала істотныя перавагі. Напрыклад, у дзень мы ўбіраем у сярэднім 200 тон кукурузы. Высушыць можам усяго 60 тон, а сплюшчыць за гэты ж час — практычна 150 тон зерня. Такім чынам эканомім на паліве — дровах і электраэнергіі і на працоўных рэсурсах у 4—5 разоў! Да таго ж далей гэта зерне не трэба перапрацоўваць — у яго ўжо дабаўлены кансервант на аснове мурашынай і пратэінавай кіслот, і яно гатовае для ўжывання ў якасці корму для жывелы». Дарэчы, захоўваецца плюшчаная кукуруза не ў свірнах, а пад адкрытым небам у спецыяльных баўлах, што дазваляе эканоміць яшчэ і складскія плошчы—трэба толькі замаскіраваць гэтыя веліканскія белыя “кукурузныя палачкі” ад птушыных нападаў з дапамогай сасновых галінак.

Што яшчэ немалаважна — сёння ў гаспадарцы зернесушылка ЗСК-15Т працуе на экалагічным паліве — дровах (хоць пры неабходнасці можна перавесці і на газ), прычым на мясцовай сыравіне, што абыходзіцца ў 3,5 раза тайней, чым усякі іншы варыянт. За два сезоны новая тэхналогія сябе цалкам апраўдала, прадукцыйнасць перапрацоўкі зерня істотна вырасла, таму налета плануецца залусціць дадатковы зернесушыльны комплекс ЗСК-40. каб нарыхтоўваць больш кукурузы на продаж. «Перспектыва нашага паўдневага боку — у кукурузе, — разважае Павел Еўлаш, — бо калі мы пасеем збожжа. то дасць ураджай 30—35 цэнтнераў з гектара, і тое пры ўмове дадатковых выдаткаў на апрацоўку, а кукуруза, пры аднолькавай бальнасці зямлі — 70 цэнтнераў, з меншымі выдаткамі пры вырошчванні, прычым засяваць ей поле можна некалькі гадоў запар».

Але ёсць у «царыцы палеў» і канкурэнт па перспектывах вырощвання — рапс, яму у Ляскавічах шчыльна займаюцца ўжо трэці год. Па-першае, гэта культура выдатна ўключаецца ў севазварот і добра «чысціць» глебу ад пустазелля. Па-другое, рапсавы алей — прадукт унікальны, яго можна, у залежнасці ад якасці сыравіны, выкарыстоўваць у самых розных сферах — з аднаго боку, як раўназначную замену трэдыцыйнаму сланечнікаваму і аліўкаваму алею, з іншага — як экалагічнае біяпаліва, больш таннае, але не менш якаснае, чым прадукты нафтаперапрацоўкі; ды і рапсавая салом а з поспехамі дзе на корм скаціне... У СВК «Ляскавічы» плануюць ужо напрыканцы бягучага — на пачатку наступнага года ўвесці ў эксплуатацыю цэх па перапрацоўцы рапсу і пачаць самым выціскаць алей. «Цяпер нават у Еўропе ў сувязі з энергетычным крызісам створана спецыяльная праграма па рапсе, — расказваюць спецыялісты, — Гаспадаркам выгадна займацца рапсам, бо ў яго і ўраджайнасць вышэйшая, чым у зерня, нават на дрэннай глебе, і прадаць яго можна з большым прыбыткам — як беларуском прадпрыемствам, так і на імпорт».

Чалавечы фактар

— Планы ў гаспадаркі грандыезныя, але адкрыццё новых цэхаў і пашырэнне юнуючых за патрабуе вялікай колькасці спецыялістаў. Адкуль возьмеце кадры? — цікавімся мы ў намесніка генеральнага дырэктара Вольгі Рыгораўны Прыходзькі.

— Насамрэч патрэбна не так многа людзей, як вам здаецца. Міні-заводзік па перапрацоўцы мяса, напрыклад, запатрабуе 3-4 чалавекі ад сілы — яны будуць перапрацоўваць дзічыну і адразу яе і рэалізоўваць. Наконт іншых цэха? — будзем шукаць па меры неабходнасці. Штат нядаўна адкрытай гасцініцы «Над Прыпяццю» — 44 чалавекі, улічваючы пакаёвак, адміністратараў, афіцыянтаў і г.д. — ужо набраны.

У сувязі са з'яўленнем новых працоўных месцаў трэба павялічваць і колькасць жылля ў весцы, так што тэмпы будаўніцтва тут не зніжаюцца, і Ляскавічы імкліва разрастаюцца — толікі сёлета будуцца 25 новых жылых дамоў, большая частка якіх выдзяляецца маладым спецыялістам. Але што жыллё, нават самае сучаснае і камфортнае, без адпаведнай інфраструктуры? У «Прыпяцкім» гэта добра

ведаюць. таму трымаюць на кантролі ўвесь комплекс — дзіцячы садок, школа, стадыён, дом культуры, банк, крамы, пошта... Налета да гэтага пералку дабавіцца таксама Музей прыроды — аб'ект адначасова асветніцкі і турыстычны. Таму, думаецца, 830 чалавек — цяперашняя колькасць жыхароў Ляскавічаў — гэта лічба таксама вырасце, бо і ў разы. Ужо цяпер жыхары намякаюць кіраўніцтву — маўляў, дзіцячы садок малаваты, трэба новыя групы адкрываць, ці нават новы будаваць. «Гэта вельмі радуе, бо гэта адна з прыкмет адраджэння вескі», — зауважае генеральны дырэктар «Прыпяцкага». Як радуе і той факт, што мясцовая моладзь, атрымаўшы адукацыю ў імшых гарадах, вяртаецца працаваць зноў сюды. Глядзіш і ўдасца, з дапамогай маладога пакалення і касцяка спрактыкаваных, надзейных працаўнікоў, стварыць праз нейкі час у Ляскавічах «маленькую Швейцарыю»? Каб толькі сфарміраваць і ўтрымаць гэты касцяк, непадуладны вечнай сельскай бядзе — п'янству, і гатовы працаваць нават ва ўмовах крызісу...

Таіці, Таіці... У нас лепш!

Нягледзячы на існуючыя праблемы, Ляскавічы ўпэўнена растуць і з кожным годам выглядаюць усё больш па-еўрапейску. Асабліва пасля таго, як тут адчынілася новенькая шыкоўная чатырохзоркавая гасцініца «Над Прыпяццю» на 50 месцаў. Летась мы бачылі яшчэ разгар будаўнічых работ, а сёлета — ужо шырока расхвінула дзверы: калі ласка, госці дарагія, чаго ваша душа (і цела) жадае? Адпачыць у люксовых ды паўлюксовых нумарах? Правесці дзелавую сустрэчу ў прыгожай каміннай зале або разняволіцца за гульнёй у більярд ці боўлінг? Наведаць інтэрнэт-кавярню? Пазаймацца на трэнажорах? Прагрэцца да ружовых костак у саўне, а мо паплаваць у вялізным круглым басейне (ён месціцца ў асобным будынку, злучаным з гасцініцай падземным пераходам? Пакаштаваць стравы нацыянальнай кухні ў рэстаране? Ці заказаць банкет у асобнай, упрыгожанай акварыўмам «рыбнай зале», адкуль можна выйсці проста да раю?

Тэатральны закон: Калі на сцяне вісіць стрэльба, яна павінна стрэліць. Турыстычнае правіла: калі ў назве атэля ёсць канкрэтны геаграфічны аб'ект, яго трэба задзейнічаць на поўную. У выпадку з новай гасцініцай «Над Прыпяццю» гэта правіла выконваецца на ўсе

сто: мала таго, што з вокнаў нумароў адкрываецца цудоўны від на раку і штучны фантан пасярод возера, — пры жаданні госці змогуць трапіць з балю на карабель і назад. У літаральным сэнсе. Бо да гасцініцы прымыкае штучны канал, на якім зхвотных чакае адзін з цеплаходаў — напрыклад, «Кірыл Тураўскі, — гатовы адвезці ў захапляльную экскурса па «беларускай Амазонцы», Калі хтосьці не рашаецца даверыць сваю асобу пераменлівнай вадзе — калі ласка, уздоўж канала пракладзеная дарога, якая вядзе да затону і шырокага насыльнага пляжа з чыстым пяском. У недалёкай будучыні каля гэтага пляжа размесцяцца апытанкі для адпачынку, а таксама пункт пракату лодак, катамаранаў ды водных скутараў.

Вы не толькі турыст, але і рыбак? Грэх будзе не выпрабаваць шчасця ў гэтых мясцінах. Тым больш што ў адным з затонаў мяркуецца стварыць якраз комплекс рыбалавецкі — запусціць туды рыбу, абгарадзіць сеткай, стварыць пад адкрытым небам кавярню з пастаянным «рыбным днём» як для тутэйшага насельніцтва, так і для прыезджых турыстаў, адкрыць пункт пракату касцюмаў і прынадаў, сярод яных не толькі звыклыя вудачкі але і, напрыклад, жакі (драўляныя круп з прымацаванай да іх сеткай). У якасці трафейў удачлівыя рыбаловы найчасцей выцягваюць судака, ляшча, язя, шчупака, ментуза, сазана, акуня, плотку, жэраха, а ў некаторых месцах — нават белага амура і таўсталобіка.

Паралельна з воднымі маршрутамі пачнуцца ў Нацыянальным парку выпрабавальныя заезды ў сафары-парк — нагадаем, падобнае ідэя у Беларусі здзяйсняецца ўпершыню Ён возьме пачатак там, дзе месціцца былы піянерскі лагер. Спыхнелыя будынкі плануецца знесці, а на іх месцы, праклаўшы новыя дароп, узвесці «зыходны пункт», дзе турысты змогуць перайсці з аўтобусаў у спецыяльны транспарт для сафары — вагончыш або аўтобусы з адкрытым верхам і без шкла, а таксама перакусіць і набыць мясныя ласункі — прадукты перапрацоўкі паляўнічай гаспадаркі. «Узброіўшыся» біноклямі і фотаапаратамі, турысты ў суправаджэнні гіда нафуюцца ў захапляльнае падарожжа працягласцю ў некалькі гадзін — знаёміцца з жывельным светам. Бліжэй — у прамым сэнсе: падкормачныя пляцоўкі для зуброў, аленяў,

казуляў, ланей і дзікоў, саланцы для ласёў абсталяваныя зусім недалёка ад пракладзеных для сафары маршрутаў. Для натуралістычных назіранняў за калытнымі і птушкамі таксама абсталяваныя спецыяльныя вышні альтаню, з якіх фотапапаяўнічыя, пры напежным цяргенні і шанцаванні, змогуць зрабіць унікальныя здымкі... А потым абменьвацца ўражаннямі і адпачываць у камфартабельных нумарах аднаго з турыстычных комплексаў парку—у цэнтральнай гасцініцы «Над Прыпяццю» ці змешчаным на беразе ляснага возера «Доме паляўнічага і рыбака», у катэджах «Хлупшскай буды» ці карпусах «Дарашэвічаў»...

Нешта шмат чаго яшчэ ў планах і праектах, заўважыць уедлівы чытач. А я запырачу — многае з таго, што прапануецца сёння ў Нацыянальным парку «Прыпяцкі» гасцям, таксама яшчэ ўчора было толькі планамі. І планамі магло б застацца, калі б не людзі — энергічныя і адказныя, гатовыя працаваць і дабівацца пастаўленай мэты, вучыцца ў іншых і рабіць свае — яшчэ лепшым, адкрытыя як да захавання старажытных традыцый — напрыклад, архаічнага спосабу бортніцтва, так і да нечаканых смелых эксперыментаў — кшталту першага беларускага сафары-парку... Гаспадары на зямлі стваральнікі. Або, калі хочаце, творцы, дзякуючы якім мы з вамі, прыезджаючы на Прыпяцкае Палессе, узгадваем пра беларускую Амазонію і ўсклікаем: “Што за райскія мясціны”.

А.Даўжанок

Источник: Звязда.-2009.-21 ліст.-С.8.